

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanítómestereink

Erdélyi János:

A magyar népdalok¹

*„A valódi nemzeti poézis eredeti szikráját
a köznépi dalokban kell nyomozni”
Kölcsey*

Míg valamit csak homályosan ismerünk s ösztönszerűleg érzünk, fél becsben áll előttünk. Így vagyunk pedig rendesen azzal, mi hozzánk legközelebb van, mert a körülünk levő élet elvégre mindennapi leszen és fel sem tűnik többé, mint a levegő, s elveszti ránk nézve ingerét. Bizonyítja ezt az irodalom fejlődésének egész története. Még a régi görög nemzet is egyiptusi hagyományok és mesék után kezdé alakítani első istenvilágát, vele költészetét, életét; az európai újabb nemzeteken hasonlóan évről évre kimutatható irodalmuk kezdetének idegen színezete. Világosan tudjuk ugyanis, mit vön egyik a másiktól, miben indult egyik a másik után, meddig horda előképe színét, s hogy önállóvá, sajátá egyedül akkor lön, mikor a vele született erőt fölfedezvén, önismeretre jutván, szabad fejlődést engedte annak, s megjelent mindegyik a maga eredetiségében. Mi magyarok sem voltunk ez oldalról különbek a világ más nemzeteinél; mert ha volt nemzet, mely sokáig utánzott, az mi valánk, s vagyunk is nagy részben e mai napig. Költészetünk – minthogy költészetbe rakja le a szellem mindenütt a művelődés leglátványosabb színeit, csak ezt említem általános irodalmunk helyett – költészetünk, mondom, minden iskolát kitanula már; hallottunk éneket és dalt görög és római mértéken és modorban; ismertünk olasz és francia hevet és könnyűséget, angol ízt és német komolyságot művein, de még most sem igen vagyunk tisztában afelől, melyik hát az igazi magyar nemzeti költészet.

Azt nem minden ember hiszi, hogy lehet magyarul írni, de még sem magyarul, pedig úgy van. Írókat lehetne felhoznom, kik magyar szókat raktak ugyan egymás mellé, de hol deák, hol német alakban elannyira, hogy munkáiknak úgyszólván csak teste magyar, de lelke idegen. Mély foka ez a süllyedésnek; azért szivesebben tűrök egy-két idegen eredetű szót tiszta magyar formában, mint legtöbbszörkeresb szókat idegen szellemben, mert csak így és nem másképp lehet az angol és franciának, nyelvek töredékeiből saját és nagy nemzeti nyelvet és irodalmat állítani elő; csak így lehet nekünk az idegen műveltség befolyásának igáját lerázni nyakunkról és megszólalni, mint szólnunk istentől adatott.

Átbúvároltuk a világ irodalmát, s megfáradtunk belé, ekkor aztán beláttuk, hogy némely igazságok, minők az izléséi, nem pusztán a gondolkozó ész kívánalma, hanem a vérrel is vannak összekötöttesben. Ezen vér szerint való igazságokat kell már nekünk, szép nemzetiségre törekedvén, kelendőkké tenni; de mindenekelőtt kikeresni azon alaphangokat, melyekhez távolról sem férkezheték idegen. Ilyeket találunk bőven a népi költészetben, habár töredékesen s nem oly viritó épen is, mint a nemzet ifjúsága idején lehettek.

Megjegyzendő pedig, hogy a nemzet irodalma rendszerint akkor fordul egész szeretettel önnépi költészetéhez, mikor már félreismérhetlen jeleit adá művelődésének. Innen úgy látszik, hogy a műveletlen osztálynak és költészetének méltánylására bizonyos előhaladási fok szükséges. Mennyi sokat írt már az

¹ Erdélyi János (Kiskapos 1814 – Sárospatak, 1868) költő, kritikus, esztéta jobbágysorból emelkedett fel az akadémiáig. Nevéhez fűződik a háromkötetes „Népdalok és mondák” c. gyűjtemény kiadása (1846-48), amely nagy hatást tett a kor költészetére. 1851-től haláláig a sárospataki református főiskola tudós tanára volt. A magyar népdalról írott gondolatait most halála 140. évfordulója alkalmából közöljük újra. (A szerk.)

angol és német, amikor Percy és Herder figyelmet gerjesztenek a népi költeményekre! Nálunk a Kazinczy kora leginkább külföld utánzásában folyt el, helyesen, mert sokkal könnyebb utánozni, mint önleg indulni az irodalomnak, de nem mondhatnók, hogy azóta nem haladánk, s ennél fogvást a népköltészet megkedvelését visszalépésnek csak a balga fogja tekinteni. Valóságos haladás ez, éspedig annál inkább, mert a nemzet becsülni kezd olyat, mit azelőtt nem becsült, és becsülvén magát, csak újabb tanúságot tesz erkölcsi erejéről, mert a becsülő magát becsüli meg. Tehát magunk becsülése és önismertünk fejlődése az a két szárny, mely keletet ad a népi költészetnek. Hatása meg fog tetszeni irodalmunknak, mert a népköltészet olyan a művelt íróknak, mint törzsök a virágnak.

Van azonban az irodalmin kívül más tekintet is, mely a népi költészetet a kor egyik és fő szükségévé teszi, s ez a magyar nép lélektudománya. De igen kár, hogy népköltészetünk aranykorának virágai odavannak. Szerencsére azonban a népköltészetnek egyik fő érdeme a *valóság*, miszerint amit benne találunk, az mind igaz tény, azaz ha valami benne történetre vonatkozik, az történet; ha erkölcsre, az erkölcs; ha izlésre, az izlés; minél fogva itt minden betű adat, hol a történet-, hol az erkölcs-, hol az izléshez, vagyis a nép egész belsejének felvilágosításához. Ez okból minden hűséggel, iskolainál szigorúbb és pontos lelkismerettel jártak el a tudósok mindenütt népek költészetének magyarázatában és adtak annyit a népismerethez, mennyit más forrásból sohasem adhattak volna. Csak vegyük fel a magyar népdalokat. A különböző című könyvek legalább ugyanannyi oldalát fedik fel a magyar természetnek. Mennyiféle érzés, gondolat, eszme nem fordul itt elő külön-külön alakban és színek alatt! Látható itt a nép a maga egész valóságában. Pusztán vagy faluban lakván, megismerhetsz egyeseket, de itt az egészet; s valóban fogalmat szerezni a népről, melynek tudomány és törvényhozás egyiránt hasznát vehesse, csak oly könyvek, mint a népköltési gyűjtemény, átismérése után lehetséges.

Nálunk a népboldogítási tervek egymást érik. Vajon nem lehetne-e rá mondani, hogy embereink jobban tudják a tervet, az elméletet, mint ismerik a népet s életet? Kevés szót mondék, de sokaktól akarok értetni, mert hazánk mostani eldaraboltságában mélyebb rokonságra van szüksége, mint a külső körülmények által ránk parancsolt jogi kötelek, s ott van különösen a lelki egybeolvadás, melynek a kölcsönös ismerkedés, egymás érzéseinek, ha öröm, megosztása, ha szomorúság, elvállalása, kimaradhatlan s örökítő föltételei.

Németországban utazván eléggé volt alkalmam tudományos férfiakkal beszélni, kik örömmel kérdezősködtek a magyar faj felől. Mikor ennek kis számára jött a szó, nem azt kérdezék: hogy áll, mint áll politikailag, hanem van-e saját öltözete, éneke, tánca, hagyományos szokásai, sőt előítélete? Miért? Mert a nép csak ily külsőnek tetsző jelek által, mik ugyan mindig legszorosabb összeköttetésben vannak a belsővel, esik szemléletünk alá. Itt a tánc, nyelv, érzés nem divat, mint a felsőbb körökben, melyeknek, mint szomszéd telekre kihajlott fának, mások szedik gyümölcsét. Itt a szokás egyszersmind erkölcs, a hagyomány történet s az előítélet meggyőződés. Ha én a német tudósok kezébe egy népdalgyűjteményt adhaték, bizonyosan jobban megfelelek vala kérdéseikre, mint eddigi, a nép körül tett tapasztalatimból.

Mikor Goethe a szerb népdalokkal ismerteté meg nemzetét, annak örült leginkább, hogy képzeldősök és tudományuk világa egy új nép ismeretével gazdagodott. Fog ezen világ gazdagodni a magyar népköltészet megismerésével is bizonyosan, mert olyan ez, mint mikor új képet függesztenek föl eddig nem tudott mestertől valamely műcsarnokba. Azt a sajátosság, titokban századok óta folyvást működő, s mondani szeretném, művészi tömeget eredetileg feltüntetni volna már főcél a népköltészetel. Kinek ennyi nem elég, annak minden is kevés, azt pedig bizonytalán elérjük. Nem a versek, mint műgondosan kikerekített remek darabok, noha ilyek sem fognak hiányozni, hanem a zamat, képesség és gondolatvilág, melyben forog a nép képzeldősége, főleg az a kitartó erő, mely magára hagyatva, iskola és minden nélkül buzog idők óta, mint a forrás, az a hűség magához, mely népünket védé a felolvasástól, lesznek üdvös eredményül ezen tárgy feletti tanulmányainkból, mikor aztán el fogjuk hinni, hogy népünk, ha olyat adsz neki, mi vérehez való, ha vérebe oltod a műveltséget, a fogamzás biztossága mellett örök időkre is megőrzendi azt, s vele a polgárisodásnak nem egyént nyertél, ki meghal, hanem testület, mely halhatatlan.

Említsem-e azon gyönyört, melyet a magyar ember, ki idegen írók olvasása által el nem ferdült, fog érezni, midőn ifjúságának s vidékének divatos dalaival találkozik a gyűjteményekben? Ez fogja szeretni a magyar népdalokat, ha nem egyébert, legalább azon nyelvi sajátosságokért, amelyeket, mint az ő verét, idegenre nem lehet átfordítani, s kedvet lelend magában megtorolni azon boszantást, mellyel szomszédink vagy ezek lelkével rokonult honosink üldözik a törzsökös magyar embert, hogy fordítsa le, ha tudja, egyes német kifejezéseiket, miáltal csak nyelvünk szegénységét akarák szemünkbe tüntet-

ni. Én csak egy sort jegyzek ide a sok közül, Európa nyelveinek, fordítás végett: "Akit én szeretek, *meg van szerelve*" – hogy más temérdek nyelvi sajátosságokat elhallgassak. Diadalát űli ebben a nyelv is, mint későbbi vizsgálatainkból egymás után ki fog világlani; mert azok a "csalom a szívedet, csalom a szemedet, eszem-adta, eszem a teremő fadat"-féle, bár nem igazolható, de éppen azért eredeti kifejezések, melyeknek mégis van tulajdon, elfogadott értelmök s keletük, semmi egyéb, mint a nyelv daca, fejessége, zamata.

Mindennek ellenére mi eddig a magyar népköltészetet nem becsültük, mert nem ismertük. Az idő intése, a kebel szüksége pedig már jó ideje hogy megszólítsa a költőket, kik többé-kevésbé kezdék elkapogatni a népdal hangját, s ennek volt is látatja műveikben. Soha nem felejttem el, mikor először olvasám Kisfaludy Sándornál a „dicsértessék az úr isten”-t, mennyire tetszék az nekem. De annál inkább fáj egy valaki észrevétele, miszerint éppen e helyet rosszalá, mert mint ő mondá, igen *parasztos*. Azonban nem volt-e parasztos nyelvünk, táncunk és minden, ami magyar, elfinomult, elvált atyánkfiai előtt? Ma már senki nem hiszi parasztosnak a „fogadj isten, jó napot”-féle köszöntéseket, és a világ jobban beszél felőlünk, s magunk is úgy érezzük. Azért igen tudom én, a mívelt osztálynak melyik lépcsőjére számítsam azon fejeket, kik sehogy sem bírják megfogni, micsoda érdeme lehet a Kisfaludy Társaságnak oly dalok gyűjtésében, melyeket utolsó falusi szolgáltató is énekel.

Mindarról, mi nekem e tárgy körül tett vizsgálódásomban feltűnt, számot fogok adni az olvasó közönségnek, s reményem van észrevételeim által figyelmet, bővebb vizsgálódásra kedvet gerjeszteni többekben, mert óhajtanám magokból fejteni ki a népdalok becsét. Én bennök többet látok, mint sok más, kinek az egész nem egyéb, mint hallomás vagy emlékezet dolga, mert tudom, mily szükségképp tartozik a nép életéhez annak költészete. [...]

Helytörténet és tudománypedagógia az iskolában

A tudomány rendszere ismeri, elismeri a helytörténet létét a szaktudományok területén. A gyakorlatban viszont még a szaknév használata sem mindig egységes. Sok az átfedés, a diszciplína tartalmi jegyei gyakran érintenek más tudományágakat vagy művészeti diszciplínákat. Nem az a baj, hogy ezzel az interdiszciplinaritás szélesebb mezsgyéjére helyezik szaktudományunkat, hanem az, hogy más tudományággal (elsősorban az antropológiával és segéd tudományaival) való kapcsolatát s vele terminológiáját (közös kutatási céljaik, módszereik alapján) azonosítják, összemossák.

Helyes ezért mindenekelőtt tisztázni a helytörténet mint tudomány feladatát. Egyetértünk az alábbi meghatározással: „A helytörténeti kutatás feladata egy adott település egészének (vagy egy részének), illetve települések egy csoportjának, kisebb-nagyobb tájegységnek (azaz egy országnál kisebb terület) múltjának feldolgozása. Módszerei ebből következőleg azonosak a történettudományéval (beleértve annak segéd- és rokottudományait).” *A tudomány térképe* (Kisenciklopédia a tudomány egészéről) megbízhatóan kijelöli a helytörténet helyét: főága a történelemtudomány, s hat ághoz kötődően mint alág kap megnevezést.

A helytörténet „A történelem segéd tudományai” ággal rendkívül szoros kapcsolatban van. „A történelem segéd tudományai elnevezés egyrészt azt jelenti, hogy elősegítik a történeti kutatást, annak módszerét adják (ezért a „segéd” elnevezés), másrészt a történeti kutatás és a történelemtudomány egy-egy speciális területét és ismeretanyagát alkotják.” „Gyakran fordul elő átfedés más tudományágakkal” – olvashatjuk a rendszertanban, s ezek a gondolatok hangsúlyozottan megfelelnek a helytörténet iskolai praxisának. Csak felsorolászerűen is beláthatjuk, hogy a helytörténet kutatási területei között helye lehet a segéd tudományok forrásaiból a diplomatikának, a paleográfának (régí írások története, használata, olvasása, átírása stb.), a kronológiának, az epigráfának (felírtattnak), a kodikológiának (kézirattal), a papirologiának, a heraldikának (címer), genealógiának (származástan), archontológiának (méltóságok, tisztségviselők felsorolásainak tana), a szfragisztikának (pecsét), a falerisztikának (rendjeltnak), a vexillológiának (zászlótnak), a mértékek, érmék és papírpénzek történetének, a földrajz- és éghajlattannak, a hely- és személynevek tanának és az ikonográfiának. De segéd tudományként a helytörténet ugyancsak támaszkodhat az archeológiára (régészet), az agyagművészet történetére, az

onomasztikára (nevek vizsgálata), a filológiára, a sztratiográfiára (rétegtan), az irattanra, a muzeológia és levéltártudományra (pl. intézmények szervezetével, tevékenységével kapcsolatos kérdésekben – lásd: iskolatörténet stb.). Ki kell azonban mondanunk, hogy ezek a kutatások – éppen a történelem segédtudományai által – gyakran érintkeznek a tudomány más főágaival (demográfia, élettudományok, földrajz, föld- és űrtudományok, művészet- és irodalomtudomány, pedagógia stb.), azok ágaival és alágaival, s ezzel el is érkeztünk az interdiszciplinaritáshoz.

A települések története nem ritkán veti fel az itt felsorolt tudománytörténeti kérdéseket. Ezekre pedig felkészülten lehet csak választ keresni, ami gyakran megkérdőjelezi az amatőr és autodidakta „helytörténészek” produktumainak hitelességét. Nem véletlen, hogy értékelhető helytörténeti kutatásokra, publikációkra sokkal ritkábban kerül sor, miközben az elmúlt másfél évtizedben elborította a „piacot” a „hézgapótló” kiadványok sokasága. Az iskola is nagy veszélynek van kitéve általuk. Helyesen oktatni ezért nagy felelősség a helytörténeti tudást, még inkább a helytörténeti alkotástant.

Szólnunk kell a helytörténet forrásanyagairól. Három fő csoportot különböztetünk meg: tárgyi emlékek, iratlan hagyományok és írott források (a részletezéstől most eltekintünk). E munkák tudományos kérdéseivel a muzeológia, a könyvtártudomány és a levéltártudomány foglalkozik. Ismeretük ugyan csak nélkülözhetetlen az alkotó munkához.

Bényei Miklós megfogalmazása szerint a helytörténet kifejezés kettős értelmű: „egyrészt jelöli az adott hely (egy település, egy megye, egy kisebb táj, egy városrész stb.) múltját, pontosabban a múltira vonatkozó feltárt vagy a forrásokban rejtőző információkat, tehát egy ismerethalmazt, másrészt a történettudomány azon irányának megnevezésére szolgál, amely az adott hely (vagy valamely intézménye, üzeme stb.) múltját, a helyhez kötődő, valamely személy életét, történeti szerepét tanulmányozza a források segítségével, illetve a történeti események, jelenségsorozatok helyi tényezőit, sajátosságait mutatja be... A helytörténet ilyen értelmezése kizárja azt a felfogást, amely az országos (nemzeti) és a helytörténeti kutatást a történettudomány két különböző szintjeként, fokaként képzeli el.”

Áttekintve még Zsolnai József rendszertanát, megállapíthatjuk, hogy a szerzők egyetértenek a fenti következtetéssel. A *pedagógia új rendszere* sem különböztet meg történeti és helytörténeti pedagógiát, elfogadva a módszertani azonosságot, egységet. Ez egyértelművé teszi számunkra a helytörténeti kutatás rangját, értékét.

Nem térünk ki a Nemzeti alaptanterv, illetve a kerettantervek problematikájára, csupán jelezzük: ilyen tantárgy, tevékenység nem része a központi gondolkodásnak. Bizonyos feladatai viszont beépülhetnek más tantárgyakba, lakóhelyismeretként beékelődhetnek abba az ismeretrendszerbe, amit a kultúra részeként jónak látunk. Nincsenek kanonizált értékei, követelményei.

A pedagógiai rendszerváltásnak egyik sarokpontja éppen a képességfejlesztésben, a tevékeny, alkotó tanulói magatartásban érhető tetten. A helytörténet oktatása olyan hiányt pótol a tantervi rendszerben (műveltségi területek komplexitásában), amely a korábbi korszak egyik tipikus „gyengeségét” számolta fel. Világos koncepciót állít pedagógus és tanuló elé, nem engedve a tudományterületek homályos összemosásának, ám teret enged a tudományközi gondolkodásnak.

A dorogi Zrínyi Ilona Általános Iskolában az ÉKP program önálló helytörténet tantervét helyezzük el a tantervi rendszerben. A Zsolnai József koncepciója alapján Németh György által összeállított tanterv megjelölt céljai *A tudomány térképe* filozófiájának megfelelően fogalmazódtak meg. Bevezető gondolataiban a magyarság teljes kulturális örökségéhez köti mindazokat a regionális, tájegységi, települési, településrészi értékeket, melyek megismerése, feldolgozása, alkotó kutatása az értékek megőrzéséhez, megóvásához, megvédéséhez nyújt biztos szemléleti alapokat. Mindez együtt jár a könyv- és könyvtárhasználati képességek fejlesztésével, az elemző értékelés készségével, melyek eredménye a „sokoldalú, differenciált és reális múltszemlélet és magyarságkép kialakulása”. Mindezt úgy kell megvalósítani, hogy a kívánatos időkeret (7-8. osztályban 0,5-1 óra) nem áll rendelkezésre! Ennek azonban megvan az az előnye, hogy – a tudománypedagógia újabb törekvései szerint – ennél korábban is megkezdhető a kutatni képes diák fejlesztése.

A helytörténettel (honismerettel) egyéni utakat kereső intézmények már bizonyították, hogy a szakterület(ek) nem korhoz kötött(ek) – az óvodától a felsőoktatási képzésig terjednek –, nincsenek privilegizált tantárgyak (műveltségi területek), maguk az iskolák is tudományközi (tantárgyközi) lehetőségeket kínálnak, és alkotási pozíciót teremtenek úgy a tantárgyi rendszerben, mint a tanórán kívüli tevékenységekben.

A befejező gondolatokat egy iskolai praxis törekvéseire támaszkodva fogalmazzuk meg. Nevezzük a folyamatokat dorogi útkeresésnek.

A hely történetét nem tudjuk tanulni (tanítani) önálló tantárgyi keretben (nincs hozzárendelve óraszám, szaktanár), vagy tantárgyakhoz rendelve (lásd kerettantervek), ezt folyamatosan kívánjuk gyakoroltatni. Ezt a törekvést pedig sokkal inkább meghatározzák a tanórák aktualitásai, a helyi események, a mindennapi szükségletek. A dorogi helytörténeti alkotásra nevelés elsősorban a folyamatokra épít.

Az iskola mintegy húsz éves történetéhez (1984-től napjainkig) kötődik a helytörténeti nevelés útke-resése. Ez az oka annak, hogy míg a kezdeti években a törekvés elfogadatlansága, értékékként való elismerésére kellett elsősorban törekednünk, ma már a legfőbb gondunk a létrehozott értékek megbecsülésének fokozása, s az eddig létrehozott értékek beépítése (beépülése) a mindennapok gyakorlatába.

Az iskola előkertjében (1991–2000 között) néhány kiemelkedő helytörténeti érték művészi szándékú megőrkítése is megtörtént, így az iskolalapító, a város jeles szobrásza, botanikusa kapott emlékjelet, de az elpusztult Árpád-kori templom arányosan kicsinyített műromjának, az akkori királyi vár szakácstelepülése szimbolikus szoborba öntésére is sor került a millecenáriumi évében (Lásd még: Honismeret, 2008/1. szám.).

A kezdeti kísérlet (1984–1991) a szakkörök, nyári táborok keretében indult részben intézményi, részben társintézményi támogatással, vagyis a tehetséggondozás kiterjedt a város és környéke (tábori formában a megye) más iskoláira is. Egy „járás” kiadványban (Hírharang) és egy megyei tábori füzetben (Tábori Kincskereső) jelenhettek meg a közös munka termékei. Jellemzője a műfaji sokféleség, az útkeresésben a tudományosságra törekvés mellett az egyéni teljesítmények túlsúlya, valamint a művészetek komplex jelenléte volt.

Az ÉKP program bevezetésével (1991) kezdődött a helytörténeti kutatások korszaka, amikor az iskola (az anyagi és erkölcsi támogatás megszűnése ellenére) önállóan folytatta kockázatos vállalkozását (a Hírharang kiadói bázisa megszűnt, a „távoktatásra” kényszerült vidéki résztvevők lemorzsolódtak). Az ÉKP program keretében – és kezdeti több óraszámában – előbb (helyi) tantervvé, tantárggyá vagy tantárgyon belüli tevékenységgé vált a helytörténeti munka. A korszakot a tudományossághoz közelítő tematikus kiadvány elkészítésének szándéka jellemzi. A helytörténet változatlanul egy eleme a kiadványoknak.

Ekkor indul a „Dorogi értékek nyomában” iskolai füzet- (később könyv-)sorozat, kezdetben beépülve a Dorog Város Barátainak Egyesülete könyvsorozatába (Dorogi Füzetek), majd 3 év múlva teljes anyagi függetlenséggel, de további szoros szellemi együttműködésben az egyesülettel (tanáraink titkári és szerkesztői feladatot töltenek be a civil mozgalomban). E korszak termékeiként elkészül Dankó József helyi tanterve és annak két segédlete (Otthontól hazáig I-II.), az utóbbiak jelenleg is hasznos munkafüzetek a helytörténet oktatásának.

Ugyancsak erre a korszakra esik sikeres részvételünk a Város- és Faluvédő Szövetség pályázatain, diákjaink számos díjat nyertek. Szerepel köztük a temetők német nyelvű sírfeliratainak elemzése. Találunk köztük életrajzi munkát (egy építész hagyatéka Dorogon), mely elsősorban történeti téma, számos művészettörténeti elemmel gazdagítva, és a régi pincék, présházák, szőlőprések összegyűjtését és feldolgozását jelentő néprajzi munkát.

Itt készült el az első *Iskolatörténet* anyaga, s elindult egy „Évlapok” című éves kiadvány, amely dokumentálja a tanév teljes eseménynaptárát, tanári és munkatársi névsorát és tevékenységét, pedagógiai, közéleti és publikációs munkáját, az intézmény szervezeteit.

A tanterem elnevezése – ugyancsak a helytörténeti kutatások eredményeként – jóval a minisztériumi felhívást megelőzően (1992-től) megtörtént. Ezek a rövid életrajzok a diákkutatók munkájának eredményei. Napjaink törekvései közé tartozik, hogy a feljegyzések – ugyancsak diákmunka nyomán – több nyelven is olvashatóak legyenek.

Az ÉKP Tudományos Diákköri tevékenységéhez, annak tudománpedagógiai alapozású mozgalomához (1998–1999-től) már egyenes út vezetett.

A helytörténetet kutató diákok és az őket segítő pedagógusok elsősorban a közös értékteremtést szorgalmazzák. A létrehozott termékek a városi helytörténet archív anyagai lesznek.

A lokális identitás – mindezek alapján – az iskolai gyakorlatban azonosulást jelent

- a település történetével (helyi történelem),
- a magát megkülönböztető (néprajzi, természeti, ipar-, művelődés-, tudománytörténeti stb.) helyi kultúra ismeretével és ápolásával,
- az intézmény történetének ismeretével, kutatásával és ápolásával,

• a jeles személyek ismeretével, kutatásával.

A legújabb törekvés már egy másik, önálló fejezet kezdetét jelentheti: Dorog városa és kistérsége közös lakóhelyismereti programon dolgozik 14 település közreműködésével. Az Esztergom-Dorog városokban szerveződő „Iskola és honismeret” konferenciánk 2008 októberében erről is beszámol a jelentődőknek, s reményeink szerint minden érdeklődőnek.

Kovács Lajos

Felhasznált irodalom: *Alapi Gyula:* Komárom vármegye kultúrtörténetéből. Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat és Kernstok Károly Közalapítvány. Tatabánya 2000.; *Balogh Kata – Bárdos István* (szerk.): Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza. Megyei Pedagógiai Intézet. Tatabánya 1993.; *Balogh Lajos – Ördögh Ferenc* (szerk.): Komárom megye földrajzi nevei. Magyar Nyelvtudományi Társaság. Bp. 1985.; *Bél Mátyás:* Esztergom vármegye leírása. Esztergom 2001.; *Budainé Mosonyi Klára:* Dorogiakról dorogiaknak. Községi Tanács. Dorog 1971.; *Dankó József:* Otthontól hazáig. Feladat- és szöveggyűjtemény a társadalmi ismeretek tanításához I., II. Zrínyi Ilona Általános Iskola. Dorog 1999., 2000.; *Kollega Tarsoly István* (szerk.): Magyarország a XX. században. V. kötet. Tudomány 2. Társadalomtudományok. Babits Kiadó. Szekszárd 1997-2000.; *Kovács Lajos* (sorozatszerk.): Dorogi füzetek 1-36. Dorog Város Barátainak Egyesülete, Dorog 1991-2005.; *Kovács Lajos* (sorozatszerk.): Dorogi értékek nyomában 1-15. Zrínyi Ilona Általános Iskola. Dorog 1992-2005.; *Kovács Lajos* (szerk.) Évlapok. (a Zrínyi Iskola éves eseménytörténete.) Zrínyi Ilona Általános Iskola Dorog. 1992-2005.; *Kovács Lajos* (szerk.): Dorogi címlék – Város születik... (Képcsaplalbum dr. Bartalos József gyűjteményéből.) Dorogi Közhatalnó Közművelődési Kht. Dorog 1999.; *Láng Beáta:* A dorogi németek kitelepítése 1947-ben. (ELTE, szakdolgozat.) Dorogi Füzetek 12. DVBE, Dorog. 1997.; Magyar Elektronikus Könyvtár I., II. – Történelem, helytörténet. (NDA@SZTAKI). Copyright © 1997-2005 mta sztaki; *Ortutay András* (szerk.): Komárom megyei helytörténeti olvasókönyv. Tatabánya 1988.; *Ortutay András* (szerk.): Jó, ha a dolgokat írásba foglaljuk. (Tanulmányok Komárom-Esztergom megye múltjából.) Tatabánya 2003.; *Solymár Judit – Kovács Lajos:* Dorogi lexikon. Városi Önkormányzat. Dorog 2008.; *Szranz András* (főszerk.): A tudomány térképe. Kisciclopédia a tudomány egészéről. Pedagógus Szakma Megújítása Projekt. Keraban Kiadó, Bp. 1995.; *Szabolcs Ottó* (szerk.): Történelempedagógiai füzetek. A Magyar történelmi társulat Tanári Tagozata és az ELTE Bölcsészettudományi Kara. 2. sz. Bp. 1994.; *Szabolcs Ottó* (szerk.): Történelempedagógiai füzetek. A Magyar történelmi társulat Tanári Tagozata és az ELTE Bölcsészettudományi Kara 1994. 4. sz.; *Zsolnai József:* A tudomány egésze. Műszaki Kiadó Bp. 2006.; *Zsolnai József* (szerk.): Az értékközvetítő és képességfejlesztő program alternatív tanterve. VETK Pedagógiai Kutató Intézet ÉKP Központ. Pápa. 2004.; *Zsolnai József:* A pedagógia új rendszere címszavakban. Nemzeti Tankönyvkiadó. Bp. 1996

